

United Nations
SERBIA

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

Директна примена стандарда Уједињених нација за заштиту људских права

UNIVERSAL DECLARATION OF
HUMAN RIGHTS

YEARS

#STANDUP4HUMANRIGHTS

Пројекат се спроводи уз подршку УН Програма редовне техничке сарадње (RPTC) који у Републици Србији имплементира Тим за људска права Уједињених нација у Србији

Директна примена стандарда људских права УН у поступцима пред домаћим судовима

Тематски модул: **Дискриминација**

ПОЈАМ И ЕЛЕМЕНТИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

1. РЕЛЕВАНТНИ УН ИЗВОРИ

Конвенција о укидању свих облика расне дискриминације

(Закон о ратификацији конвенције о укидању свих облика расне дискриминације, *Службени лист СФРЈ*, бр. 31/67)

Члан 1. став 1 У овој конвенцији израз "расна дискриминација" односи се на свако разликовање, искључивање, ограничавање или давање првенства који се заснивају на раси, боји, прецима, националном или етничком пореклу који имају за сврху или за резултат да наруше или да компромитују признавање, уживање или вршење, под једнаким условима, људска права и основне слободе на политичком, економском, социјалном и културном пољу или у свакој другој области јавног живота.

Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена

(Закон о ратификацији конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори* - бр. 11/81)

Члан 1. За сврхе ове конвенције, израз "дискриминација жена" означава сваку разлику, искључење или ограничење у погледу пола, што има за последицу или циљ да угрози или онемогући признање, остварење или вршење од стране жена, људских права и основних слобода на политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другом пољу, без обзира на њихово брачно стање, на основу равноправности мушкараца и жена.

Конвенција о правима особа са инвалидитетом

(Закон о потврђивању конвенције о правима особа са инвалидитетом, *Службени гласник РС - Међународни уговори*, бр. 42/2009)

Члан 2.

3. "Дискриминација по основу инвалидитета" подразумева сваку разлику, искључивање или ограничење на основу инвалидитета, што има за циљ или ефекат нарушења или поништења признавања, уживања или вршења, равноправно са другима, свих људских права и основних слобода у политичкој, економској, друштвеној, културној, цивилној или било којој другој области. Она обухвата и све облике дискриминације, укључујући ускраћивање разумног прилагођавања

4. "Разумно прилагођавање" означава неопходно и адекватно модификовање и усклађивање којим се не намеће несразмерно, односно непотребно оптерећење, тамо где је то у конкретном случају потребно, како би се обезбедило да особе са инвалидитетом уживају, односно остварују равноправно са другима сва људска права и основне слободе

Остали УН извори

Конвенција МОР бр. 111 о дискриминацији у области запослења и професије

(Уредба о ратификацији конвенције Међународне организације рада бр. 111 која се односи на дискриминацију у погледу запошљавања и занимања, *Службени лист ФНРЈ - Међународни уговори* - бр. 3/61)

Члан 1. став 1. под дискриминацијом подразумева "свако разликовање, искључивање или привилеговање учињено на основу расе, боје, пола, религије, политичког мишљења, националног или социјалног порекла, које има сврху да наруши или компромитује једнаке могућности или третман у области запошљавања и занимања."

Конвенција УНЕСЦО о забрани дискриминације у области образовања

(Уредба о ратификацији конвенције УНЕСКО о забрани дискриминације у области образовања, *Службени лист ФНРЈ - Међународни уговори* - бр. 4/64),

Члан 2. став 1. где се под дискриминацијом подразумева "разликовање, искључивање, ограничење или привилеговање, које је засновано на раси, боји, полу, језику, религији, политичком или другом мишљењу, националном или социјалном пореклу, економским

условима или рођењу, а има сврху или последицу да наруши или компромитује једнак третман у образовању".

2. ДОМАШАЈ УН СТАНДАРДА

Општи коментар бр. 18 Комитета за људска права

-Комитет се ослонио на претходне дефиниције и указао на то да оне важе и у односу на друга лична својства.

Комитет наглашава да се под дискриминацијом подразумева "свако разликовање, искључивање, ограничење или привилеговање, које је садржано на неком основу, а којем је циљ или последица угрожавање или онемогућавање признања, или вршења на једнакој основи, свих права и слобода свих лица" (**пар. 7**). Тиме Комитет постојећим дефиницијама додаје још један елемент, а то је "привилеговање".

Општи коментар бр. 20 Комитета за економска, социјална и културна права

- наводи да је дискриминација било које разликовање, искључивање или привилеговање или други различити третман који је директно или индиректно заснован на забрањеним основама дискриминације, којем је циљ или последица угрожавање или онемогућавање признања, уживања или вршења, на једнакој основи, права из Пакта. Овом дефиницијом Комитет уводи и два облика дискриминације - директну (непосредну) и индиректну (подредну) дискриминацију, такође уводи "привилеговање" као акт дискриминације, и наглашава да дискриминација подразумева и навођење на дискриминацију и узнемиравање (**пар. 7**).

3. РЕЛЕВАНТНИ ОСНОВ ПОСТУПАЊА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ

Устав Републике Србије (*Службени гласник РС*, бр. 98/2006)

Члан 21. став 3. забрањује дискриминацију, али не даје њену дефиницију, осим што препознаје два облика дискриминације - непосредну и посредну и што даје отворену листу забрањених основа за дискриминацију.

Законске одредбе

Закон о забрани дискриминације (Службени гласник РС, бр. 22/2009)

Члан 2. став 1. дефинише дискриминацију као "свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима." Из ове дефиниције произлазе следећи елементи:

1. неоправдано прављење разлике
2. неједнако поступање или пропуштање
3. које се огледа у искључивању, ограничавању или давању првенства
4. на отворен или прикривен начин
5. у односу на лица, групе, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица
6. које је засновано на неком личном или претпостављеном својству

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (Службени гласник РС, бр. 33/2006, 13/2016)

Члан 3. став 2. садржи истоветну дефиницију као и претходни члан.

Закон о равноправности полова (Службени гласник РС, бр. 104/2009)

Члан 4. став 1. у већој мери се ослања на дефиниције из УН конвенција, те под дискриминацијом на основу пола подразумева "свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) које иако за циљ или последицу да лицу или групи отежа, угрози, онемогући или негира признање, уживање или остваривање људских права и слобода у политичкој, економској, друштвеној, културној, грађанској, породичној и другој области."

Судска пракса

Пре доношења Закона о забрани дискриминације, у предмету Крмановача, где је двојици ромских младића онемогућено да уђу на базен у Спортско-рекреативном центру "Крсмановача" у Шапцу, тадашњи Врховни суд Србије се изричито позвао и непосредно применио одредбе о забрани дискриминације из међународних УН конвенција. У пресуди, Врховни суд Србије се посебно позвао на дефиницију дискриминације из Међународне конвенције о елиминацији свих облика расне дискриминације, као и на обавезу државе из члана 5. Конвенције да забрани и укине расну дискриминацију и да омогући приступ свим местима у јавној употреби, као и на члан 26. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, који обавезује државе да законом забране сваки облик дискриминације (Врховни суд Србије, Рев. 229/04, пресуда од 21. априла 2004).

Од доношења Закона о забрани дискриминације, судови се у почетку нису претерано ослањали на дефиницију садржану у Закону о забрани дискриминације, да би се данас у већини пресуда судије позивале на члан 2. став 1. Закона о забрани дискриминације. Тако је Врховни касациони суд у једном предмету пронашао да је основна карактеристика дискриминације неједнако поступање у односу на друга лица у истој или сличној ситуацији (Врховни касациони суд, Рев. 687/2012, пресуда од 27. децембра 2012). Данас се ипак у већини пресуда инсистира на томе да је дискриминација неједнако поступање које је засновано на неком личном својству (видети, на пример, Апелациони суд у Новом Саду, Посл. бр. Гж1.1013/12, пресуда од 9. маја 2012; Апелациони суд у Новом Саду, Посл. бр. Гж1 2334/12, пресуда од 17. септембра 2012).

Одлуке Уставног суда

Уставни суд Србије на следећи начи тумачи члан 21. Устава: "Уставни суд подсећа да се овим уставним одредбама не јемчи ниједно посебно (самостално) људско право, већ је реч о основном начелу на коме, сагласно Уставу, почива остваривање свих Уставом зајемених људских и мањинских права и слобода. Стога је повреда овог уставног начела увек акцесорне природе, јер мора бити везана за истовремено утврђену повреду или ускраћивање неког одређеног уставног права или слободе" (Уставни суд, Одлука ИУ-347/2005 од 22. јула 2010. године).

Уставни суд је, поред осталог, утврдио: да је Уставом гарантована општа забрана дискриминације; да Устав не садржи дефиницију „дискриминације“, али сматра да овај термин треба схватити на начин на који је дефинисан у ставу 7. општег коментара број 18 (37) Комитета за људска права (Уставни суд, Одлука Уж- 8760/2014, одлука од 9. новембра 2016).

4. ПОСЕБНЕ НАПОМЕНЕ/УКАЗИВАЊЕ НА ДРУГЕ РЕЛЕВАНТНЕ ИЗВОРЕ

Пракса Европског суда за људска права

Елементи који нису садржани у дефиницијама дискриминације из УН конвенција, али јесу у домаћим законима произлазе из праксе релевантних међународних тела. У питању су два елемента: асоцијативна дискриминација и укључивање у дефиницију и претпостављених личних својстава. Другим речима, домаћи закон признаје и дискриминацију на основу удруживања (*асоциатион*) која се примењује и на чланове породице, односно на блиска лица. Тако Европски суд за људска права у својој новијој пракси изричито признаје дискриминацију по основу удруживања.

Шкорјанец в. Цроатиа, ЕСЉП, представка бр. 25536/14, пресуда од 28. 3. 2017

Илустративан је случај против Хрватске, где је полиција добила информацију да су два мушкарца напала ромски пар, са којим су се суочили вербално и физички. Пар, који је имао двоје деце, био је заправо мешовит јер је само муж био ромске припадности. Ипак, током сукоба један од нападача јој је рекао да је она Ромкиња ако је с њим. Док је тужилаштво кривично гонило лица за напад на мужа, женина кривична пријава је одбачена јер јој нису нанете повреде због изражавања нетрпељивости према припадницима ромске националности, већ зато што су нападачи били пијани и случајно су је одгурнули. Европски суд је пронашао да члан 14. Европске конвенције обухвата и случајеве у којима се према особи поступа неповољније на основу статуса или заштићене особине друге особе, односно када је поступање засновано на стварном или претпостављеном удруживању или повезаности особе са личним својством друге особе (пар. 56). Суд признаје да су неке жртве изабране не зато што поседују посебне карактеристике, већ зато што су повезане са лицима која поседују одређено стварно или претпостављено лично својство. Та повезаност може имати облик чланства или удруживања са одређеном групом, а може бити у питању и лични однос, пријатељство или брак (пар. 66).